

*Leren praten
met plezier*

Leren praten met plezier

Een handboek om de sociale,
spraak- en taalontwikkeling
van kinderen te bevorderen

Elaine Weitzman en
Janice Greenberg

Vertaling: Mariska Hammerstein, Amsterdam

lucidus aer, n
p mit, hio, t r
re, hio, fac
p, p, gu
it u
a m ut, hio, an
s plaga, nec ac
uitgeverij
SWP

 The
Hanen
Program.

Een publicatie van
het Hanen Centre

Leren praten met plezier

Een handboek om de sociale, spraak- en taalontwikkeling van kinderen te bevorderen

Elaine Weitzman & Janice Greenberg

A Hanen Centre Publication

ISBN 978 90 8850 813 4

NUR 896/895

© Hanen Early Language Program, 2018

The Hanen Program®, The Hanen Centre®, the Parent Child logo en Learning Language and Loving It™ zijn geregistreerde merken en eigendom van Hanen Early Language Program, Toronto, Canada.

Oorspronkelijke Engelstalige uitgave: *Learning Language and Loving It™*, Second Edition, 2002.

Vertaald met toestemming van Hanen Early Language Program, door Mariska Hammerstein, Amsterdam, m.m.v. Astrid Kruythoff-Broekman (NSDSK).

Uitgegeven voor het Nederlandse taalgebied door Uitgeverij SWP.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van The Hanen Centre. Niets uit deze uitgave mag worden vertaald in geen enkele taal zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van The Hanen Centre.

The Hanen Centre
1075 Bay Street, Suite 515
Toronto, Ontario
Canada M5S 2B1
Telephone (+1) 416 921 1073 Fax (+1) 416 921 1225
www.hanen.org
info@hanen.org

Gedeeltes uit dit boek zijn bewerkingen van twee andere uitgaven van The Hanen Centre: *It Takes Two To Talk®* door Ayala Manolson (1992) en *More Than Words®: Helping Parents Promote Communication and Social Skills in Children with Autism Spectrum Disorder* door Fern Sussman (1999).

Inhoud

Dankwoord van de auteurs **viii**

Inleiding **1**

Toelichting bij de observatieformulieren **3**

Deel 1 **Kijk eens beter naar communicatie** **4**

Hoofdstuk 1 **Een inkijkje in interactie tijdens de eerste levensjaren** **7**

- A. Werken aan contacten die vertrouwen en communicatie opbouwen 8
- B. De uitdaging om kinderen met een achterstand mee te laten doen 11
- C. Kijk eens beter naar de communicatiestijlen van kinderen 13
- D. Tijdens interacties met kinderen spelen groepsleidsters veel verschillende rollen 19
- Samenvatting 24
- Observatieformulier 1: De interacties van het kind met leidsters en leeftijdgenoten 25

Hoofdstuk 2 **De fasen van taalontwikkeling: praten heeft tijd nodig** **31**

- A. Een verbazingwekkende reis van vijf jaar: van ‘waaaah!’ tot ‘als ik later groot ben, wil ik piloot worden.’ 32
- B. Net als volwassenen communiceren kinderen om verschillende redenen 33
- C. Kinderen communiceren op veel verschillende manieren 36
- D. De zes fasen van communicatie- en taalontwikkeling 37
- Samenvatting 53
- Observatieformulier 2: De communicatiefase van het kind 54

Deel 2 **Betrek elk kind bij activiteiten – Zo kunnen alle kinderen interacties hebben** **62**

Hoofdstuk 3 **Laat het kind leiden** **65**

- A. Kinderen die leiden krijgen de taal die ze nodig hebben 66
- B. Kijk, Wacht en Luister 70
- C. Kom op ooghoogte 75
- D. Volg de leiding van het kind 76
- E. Kijk hoe de beurtwisseling op gang komt 91
- F. Help een kind de leiding te nemen – geef een reden om te communiceren en wacht dan 92
- G. Stel niet te veel grenzen 95
- Samenvatting 102

Hoofdstuk 4	Beurten wisselen: help kinderen gesprekpartners te worden	107
A.	Volwassenen leren kinderen de regels van gesprekken voeren	108
B.	De basis voor gesprekken leggen: behandel Ontdekkers als kinderen die de beurt nemen	110
C.	Gesprekken opbouwen: verwacht consistentere, meer specifieke beurten van Stille Praters	118
D.	Beurten wisselen met woorden: help de Starters	126
E.	Tijdens gesprekken gelijkwaardige partners worden: moedig Bouwers en Korte en Lange Zinnenbouwers aan om 'hun mannetje te staan'	131
F.	Tijd maken voor een-op-een-interacties	144
	Samenvatting	146
Hoofdstuk 5	Bevorder interacties in groepssituaties: pas je activiteiten en routines aan	151
A.	Heb interacties met elk kind in de groep: het kan als je ZICHT houdt	152
B.	Houd ZICHT tijdens sensomotorische activiteiten	167
C.	Houd ZICHT tijdens dagelijkse routines	172
	Samenvatting	180
Hoofdstuk 6	Trek je terug uit de activiteit: interactie tussen leeftijdsgenoten bevorderen	183
A.	Interacties met leeftijdgenoten: een belangrijk onderdeel van het leren communiceren	184
B.	Leeftijdgenoten tijdens hun spel observeren	186
C.	Interacties met leeftijdgenoten worden beter als de kinderen ouder worden	188
D.	Wanneer is een gebrek aan interactie met leeftijdgenoten reden tot bezorgdheid?	192
E.	Betrek sociaal geïsoleerde kinderen bij interacties met leeftijdgenoten	194
	Samenvatting	217
	Observatieformulier 3: De interacties van het kind met leeftijdgenoten	218
Deel 3	Geef informatie en ervaringen die taalverwerving bevorderen	224
Hoofdstuk 7	Pas je manier van praten aan	227
A.	Kinderen die taal leren: de code kraken	228
B.	Pas je manier van praten aan: strategieën die kinderen helpen taal te leren	230
C.	Pas je taalgebruik aan voor kinderen met een taalachterstand	250
D.	Nederlands als tweede taal leren: een ingewikkeld proces	253
E.	Help kinderen die een tweede taal leren	257
	Samenvatting	262
Hoofdstuk 8	Creëer een omgeving voor praten en leren	267
A.	Leren om te praten en praten om te leren	268
B.	Praten om te leren: taal gebruiken om te denken en iets van de wereld te leren	269
C.	Moedig tijdens gesprekken 'taal om te leren' aan	272
D.	Help kinderen betere verhalenvertellers te worden	282
	Samenvatting	287

Hoofdstuk 9	Bevorder doen-alsofspel: stel je het plezier voor, stel je het leren voor	291
A.	Doen-alsofspel en taalontwikkeling: een ‘theatraal’ verband	292
B.	Het ontwikkelen van doen-alsof- en fantasiespel door kinderen	296
C.	Schep de voorwaarden voor doen-alsof- en fantasiespel	300
D.	Doe doen-alsofspel voor bij de kinderen die niet fantaseren	304
E.	Bevorder het rollenspel	306
F.	Doe mee en draag bij aan het rollenspel van de kinderen	312
G.	Moedig doen-alsofspel aan tijdens sensomotorische spelactiviteiten	315
	Samenvatting	316
	Observatieformulier 4: De ontwikkeling van doen-alsofspel	317
Deel 4	Laat taal de weg tot geletterdheid zijn	322
Hoofdstuk 10	Effen het pad voor jonge lezers en schrijvers	325
A.	De basis voor geletterdheid leggen	326
B.	Boeken voorlezen: een tijd voor interactie en leren	335
C.	Ontdekkers en Starters in aanraking brengen met boeken	339
D.	Voortbouwen op de fascinatie voor boeken van Starters	341
E.	Boeken gebruiken om de nieuwsgierigheid van Bouwers te stimuleren en tevreden te stellen	344
F.	Moedig ‘de taal om te leren’ aan bij Korte en Lange Zinnenbouwers	347
G.	De boekenhoek	356
H.	De schrijfhoek	357
I.	Laat geschreven en gedrukte teksten in je klas ‘praten’	358
	Samenvatting	370
Hoofdstuk 11	Het kringgesprek: een interactieve ervaring om taal te leren	375
A.	Het kringgesprek: een moment om plezier te hebben en taal te leren	376
B.	Schep de voorwaarden voor een geslaagd kringgesprek	378
C.	De zes ‘I’s: Een handleiding voor het voorbereiden en uitvoeren van een kringgesprek	380
	Samenvatting	389
Register	391	

Dankwoord van de auteurs

In de tien jaar die zijn verstreken sinds de eerste Canadese editie van dit boek, zijn veel dingen veranderd, maar veel is ook hetzelfde gebleven.

Gebleven is de voor ons gelukkige omstandigheid te hebben mogen werken met collega's die heel veel hebben bijgedragen aan *Learning Language and Loving It* – The Hanen Program® voor opvoeders van jonge kinderen – en ook aan deze handleiding: *Leren praten met plezier*. We zijn vooral Fern Sussman dankbaar, vanwege haar bijzonder waardevolle bijdrage aan de eerste ontwikkeling van het *Leren praten met plezier*-programma. Onze dank gaat ook uit naar andere programmabegeleiders als Cindy Earle, Jan Pepper en Barb Wylde voor hun belangstelling en bijdragen. We willen graag Luigi Girolametto, hoofddocent Speech Pathology aan de Universiteit van Toronto bedanken. Hij was partner bij ons onderzoek voor het *Leren praten met plezier*-programma. Dit onderzoek leverde interessante uitkomsten op, die veel discussie opriepen en ons hielpen het programma verder te verfijnen.

Het ondersteunend personeel van het Hanen Centre, met name Vilia Cox, Tom Khan, Kamila Lear en Penny Tantakis, heeft al het mogelijke gedaan om ons project tot een goed einde te brengen. Elk van hen speelt een belangrijke rol bij het helpen verspreiden van dit nieuwe hulpmiddel. We zouden ons geen enthousiaster en meer toegewijd team kunnen wensen.

Het bestuur van het Hanen Centre heeft ons bijzonder goed gesteund bij onze inspanningen om steeds te zoeken naar nieuwe en geactualiseerde bronnen. We waarderen echt enorm de aanhoudende betrokkenheid van al onze bestuursleden: Edmund Clarke, Frank Copping, Elizabeth Milne, Juli Morrow, Derek Nelson en Enid Varga. In het bijzonder bedanken we Jim Wooder, voorzitter van het bestuur van het Hanen Centre voor zijn nooit aflatende belangstelling en steun voor onze nieuwe projecten. Zijn leiderschap heeft het centrum door een periode van enorme groei en verandering geloodst.

Het productieteam van professionals dat ons heeft geholpen dit boek zo leesbaar, gebruiksvriendelijk en aantrekkelijk te maken, heeft uitzonderlijk werk verricht. Linda Gustafson, onze grafisch ontwerpster van Counterpunch, weet steeds haar kalmte te bewaren tijdens crisismomenten en heeft veel gevoel voor het op de pagina tot leven brengen van gewone woorden. Susan Goldberg, onze uitstekende redacteur, en Mathew Sussman, onze nauwgezette proofreader, hebben allebei hard gewerkt om de tekst leesbaar te maken en om ons gebruik van interpunctie enigszins consequent te maken. Onze illustratrices, Ruth Ohi en Christine Tripp, hebben de situatie rond de eerste kinderjaren met hun prachtige tekeningen tot leven gebracht. Kathryn Adams voegde er kleur en dimensie aan toe.

Dit boek is vanaf het eerste begin verrijkt door de input van veel inspirerende en toegewijde groepsleidsters van heel jonge kinderen, met name Elaine Everett, Shanley Pierce en Joan Arruda. Ook al hebben we door de jaren heen geen contact gehouden, hun inzichten en benadering van educatie van heel jonge kinderen weerklinken nog steeds in dit boek.

Ten slotte willen we graag Ayala Manolson bedanken, de oprichtster van het Hanan Centre. Haar visie op het trainen van verzorgers om kinderen te leren communiceren vindt ook zijn weerklank in onze benadering van dit boek.

Elaine Weitzman wil graag zeggen...

Ze zeggen dat je je familieleden niet kan uitkiezen, maar ik zou de mijne wel hebben gekozen. Ik ben heel gelukkig met mijn twee fantastische zussen, Margie en Adele, die me steun en humor boden wanneer ik die nodig had. Op mijn schoonzus, Sheila, die me zo nabij is als een zus maar kan zijn, kan ik altijd vertrouwen als er even hulp nodig is, ook al is ze de drukst bezette persoon die ik ken. Mijn moeder, Annette Schneider, is een voortdurende bron van liefde, steun en aanmoediging.

Tegen mijn geweldige kinderen, Joanne en Kevin – die altijd thuis waren toen de eerste editie van dit boek werd geschreven, maar dat nu nog zelden zijn – wil ik zeggen dat jullie liefde, gezelschap en gevoel voor humor ervoor hebben gezorgd dat het een van de grootste geschenken van het leven is om jullie moeder te mogen zijn. En tegen mijn echtgenoot, Irvine, die alles mogelijk maakt en het leven zo interessant houdt, is ‘dank je wel’ volstrekt ontoereikend voor wat ik zou willen zeggen en wat ik nu eenmaal niet verwoorden kan. Dus ik doe maar even net als jij en laat het hierbij.

Janice Greenberg wil graag zeggen...

Ik wil graag mijn echtgenoot, David, en mijn dochters, Laura en Carly, bedanken voor hun onuitputtelijke liefde en steun tijdens de vele uren die ik achter de computer besteedde aan het schrijven van dit boek. Ik wil ook mijn ouders, Rose en Jack Rosen, bedanken omdat ze me altijd aangespoord hebben mijn best te doen.

Een opmerking over het gebruik van ‘hij’ en ‘zij’

In dit boek wordt afwisselend ‘hij’ en ‘zij’ gebruikt. Om de zaken eenvoudig te houden wordt de groepsleidster altijd met ‘zij’ aangeduid. Maar omdat we onderkennen dat er ook mannen binnen de educatie van jonge kinderen werken, zal de lezer zien dat in sommige illustraties ook groepsleiders staan afgebeeld.

Stop! Stop!
We hebben net
onze halte gemist!

Jammer dan!
Volgende halte is
het Marktplein!

Inleiding

Het verband tussen ervaringen in de eerste levensjaren en latere leerprestaties

Een directeur van een kinderdagverblijf in Toronto zei laatst:

Als opvoeders van heel jonge kinderen is het onze verantwoordelijkheid om elk kind op alle terreinen van ontwikkeling de beste ervaringen, kennis en groei te geven, opdat we dit kind iets meegeven waar het de rest van zijn leven profijt van heeft.

Het wordt inmiddels algemeen onderkend dat de eerste levensjaren van een kind de belangrijkste zijn voor de ontwikkeling van de hersenen. Dit betekent dat de kwaliteit van de ervaringen die het kind in zijn vroege jeugd opdoet in hoge mate bijdraagt aan het uiteindelijke slagen in zijn leven. Als leidster van jonge kinderen zullen de dingen die je doet, en hoe je ze doet, een impact hebben op ieder kind in jouw klas. Nu kinderen met een ontwikkelingsachterstand of een fysieke beperking vaak in groepen met zich normaal ontwikkelende kinderen worden geplaatst, is de uitdaging voor jou zo mogelijk nog groter.

In de paar korte jaren dat kinderen zich in de voor- of voerschoolse situatie bevinden, moeten ze op twee belangrijke ontwikkelingsgebieden werken aan een sterke basis:

- ♦ **sociale vaardigheden** – om goede relaties aan te kunnen gaan en vast te houden, en
- ♦ **taalvaardigheden** – om goed te kunnen communiceren en te slagen op alle onderdelen van educatie.

Als je kijkt naar het curriculum van basisscholen in landen als Canada, de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, zul je zien dat ze gebaseerd zijn op de verwachting dat kinderen van vijf of zes die voor het eerst naar school gaan:

- ♦ in staat zijn taal te gebruiken voor verschillende doeleinden, zoals vragen stellen en beantwoorden, ideeën en informatie uitwisselen, hypothesen ontwikkelen en fantaseren,

- ♦ ten opzichte van leeftijdgenootjes en volwassenen passende communicatie- en gespreksvaardigheden kunnen hanteren, en
- ♦ over een groeiend vocabulaire beschikken en zinnen gaan gebruiken die steeds langer en complexer worden.

En dit zijn nog maar een paar van de voorwaarden waaraan moet worden voldaan om in de eerste jaren op school te slagen en de geletterdheid te ontwikkelen die zo sterk verbonden is met taalontwikkeling.

Dit boek bevat de instrumenten die kinderen op weg helpen om te worden wat ze voor de rest van hun leven zullen zijn: goede vrienden, gesprekspartners, lezers, schrijvers en mensen die iets kunnen leren. Lees verder en je leert hoe je kinderen kunt aanmoedigen om actieve gesprekspartners te worden en hoe je het soort interacties en conversaties kunt opzetten die hun taalvaardigheden bevorderen, wat zal bijdragen aan hun begrip van de wereld. Lees hoe je kinderen kunt helpen contacten aan te gaan met hun leeftijdgenoten, wat essentieel is voor hun geestelijke gezondheid en hun leerproces. Ontdek manieren om kinderen aan te sporen taal te gebruiken om te fantaseren, te onderhandelen, te plannen en problemen op te lossen. Voortbouwend op deze essentiële taalvaardigheden zul je zien hoe nauw taal en geletterdheid met elkaar zijn verbonden en hoe je kinderen kunt voorbereiden op geletterdheid, te beginnen in hun eerste levensjaren.

Deze kindgerichte benadering om de ontwikkeling van sociale vaardigheden en taalvaardigheid en van geletterdheid te bevorderen, is ontleend aan *Learning Language and Loving It – The Hanen Program® for Early Childhood Educators and Preschool Teachers*. Dit is een intensief trainingsprogramma dat op locatie door Hanen-gecertificeerde taal- en spraaklogopedisten wordt gegeven aan groepsleidsters die werken met kinderen in de eerste levensjaren. Dit boek, in vertaling getiteld *Leren praten met plezier*, is een gebruiksvriendelijke gids om deze benadering te integreren in dagelijkse interacties en activiteiten, zodat kinderen als ze naar de basisschool gaan helemaal klaar zijn voor een levenslang leerproces.

Toelichting bij de observatieformulieren

Er zijn vier observatieformulieren in dit boek opgenomen: aan het eind van hoofdstuk 1, hoofdstuk 2, hoofdstuk 6 en hoofdstuk 9. Ieder observatieformulier is ontworpen om je de informatie uit het betreffende hoofdstuk te laten gebruiken zodat je je meer bewust wordt van de mogelijkheden en behoeftes van het individuele kind.

Het observatieformulier in hoofdstuk 1 ('De interacties van een kind met leidsters en leeftijdgenoten', p. 26) helpt je bij het bepalen van de communicatiestijl van een kind en van de situaties waarin hij het meest en het minst communiceert.

Het observatieformulier in hoofdstuk 2 ('De communicatiefase van het kind', p. 54) helpt je te bepalen in welke communicatiefase een kind zit en ook zijn vermogen tot sociale interacties. Als het kind verbaal is, geeft het formulier richting aan jouw observaties van zijn taalvermogen om zich uit te drukken of iets te begrijpen.

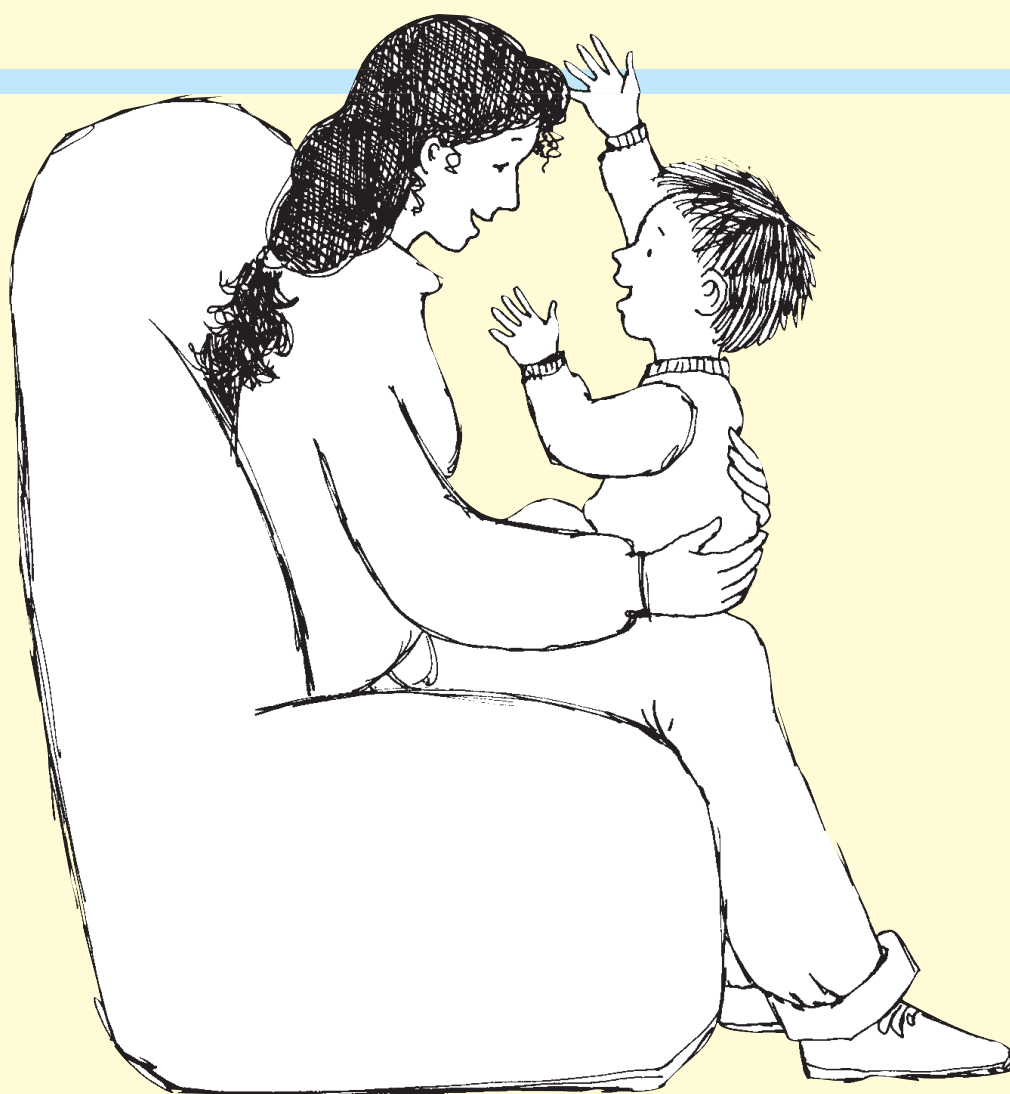
Het observatieformulier in hoofdstuk 6 ('De interacties van het kind met leeftijdgenoten', p. 218) helpt je bij het bepalen van het vermogen van het kind om interacties te hebben met leeftijdgenoten.

Het observatieformulier in hoofdstuk 9 ('De ontwikkeling van doen-alsofspel', p. 317) helpt je bij het bepalen van het niveau van doen-alsofspel van een kind.

Als je bezorgd bent over het vermogen van een kind om te communiceren, raden we je sterk aan deze observatieformulieren te gebruiken. In de nu volgende hoofdstukken is veel van de informatie verdeeld in onderdelen die gaan over de behoeften van kinderen, afgestemd op hun fasen van taalontwikkeling en hun communicatiestijlen. Door de observatieformulieren in hoofdstuk 1 en 2 in te vullen, kom je te weten welke onderdelen van dit boek het meest relevant zijn voor de individuele kinderen in je klas.

**N.B. Alle observatieformulieren mogen gekopieerd worden.
Ze zijn ook te downloaden van www.swpbook.com/2061.**

Kijk eens beter naar communicatie

Deel 1 van dit boek gaat over beter kijken naar communicatie.

In hoofdstuk 1 krijgen we ‘Een inkijkje in interactie tijdens de eerste levensjaren’ en kijken we naar de communicatiestijlen van kinderen en de rollen die groepsleidsters spelen tijdens hun interacties met de kinderen. We zien hoe leidsters en kinderen elkaars communicatieve gedrag beïnvloeden en wat er gebeurt met kinderen die niet of niet helemaal kunnen deelnemen aan deze belangrijke dagelijkse interacties.

In hoofdstuk 2, ‘De fasen van taalontwikkeling: praten heeft tijd nodig’, kijken we naar de fasen van communicatie- en taalontwikkeling om te weten wat je mag verwachten van kinderen in verschillende leeftijden en fasen. Als je deel 2, 3 en 4 van dit boek leest, zal deze informatie over de fasen van taalontwikkeling je helpen die toe te passen op de kinderen met wie je werkt.

Dus lees verder. Met beter kijken naar communicatie zet je een belangrijke eerste stap om kinderen te helpen vaardige gesprekspartners te worden.

Een inkijkje in interactie tijdens de eerste levensjaren

Er is zo veel dat een kind over communicatie kan leren van een betrokken groepsleidster.

A. Werken aan contacten die vertrouwen en communicatie opbouwen

André, 19 maanden, is nieuw bij Kinderdagverblijf Doornroosje. Op deze eerste dag staat zijn moeder op het punt weg te gaan – en dat weet hij! Hij klemt zich aan haar vast en schopt en schreeuwt als ze weggaat. Maria, André's groepsleidster, tilt hem op en probeert hem te troosten, waarbij ze zelf wordt geschopt

Wat zou Maria nu moeten doen? Wat is de beste manier om met een kind om te gaan dat nieuw is in het kinderdagverblijf, heel bang is voor deze omgeving en zich onzeker voelt?

Het is de moeite waard om hier even bij stil te staan, want wat Maria nu gaat doen zal enorm veel uitmaken voor André – voor wat hij vindt van het kinderdagverblijf, voor hoe hij zich voelt, en voor hoe hij groeit en zich ontwikkelt in deze nieuwe omgeving.

Maria zou André een tijdje kunnen troosten en hem dan alleen laten om te zien wat hij zal doen.

Of ze kan wat tijd aan hem besteden door met hem te spelen, zodat ze een band met elkaar kunnen opbouwen en André kan leren Maria te vertrouwen.

Maria kiest voor het spelen.

Een nieuw kind komt naar het kinderdagverblijf – en hij is bang en overstuur.

Maria neemt André mee naar de zandtafel. Na een tijdje kalmeert hij wat en gaat hij met een emmertje zand storten.

'O', zegt Maria, 'je stort nu zand!'

Ze doet hetzelfde, stopt en kijkt daarna weer naar hem.

Hij wijst naar haar emmertje alsof hij zeggen wil: doe het nog eens!

'Mijn beurt om zand te storten?', vraagt ze. 'Oké!'

En Maria stort met haar emmertje weer zand op de zandtafel. Ze maakt er een spelletje van, waarbij Maria en André om de beurt hun emmertje leeggooien. Terwijl ze samen spelen, lachen ze de hele tijd. André lijkt helemaal niet meer op het verdrietige kind van wie de moeder twintig minuten geleden vertrok. Ook als Maria hem alleen laat om andere kinderen aandacht te geven, blijft hij tevreden doorspelen.

In de dagen erna spelen Maria en André het spel van zand storten nog een paar keer. Nu André zich in zijn nieuwe omgeving wat meer op zijn gemak voelt, begint hij te communiceren met de andere leidsters en de andere kinderen. Hij zegt nu 'zah' als hij wil dat Maria met hem komt spelen!

Beseft Maria hoeveel André heeft gehad aan deze interacties met haar? Misschien heeft ze er niet lang over nagedacht – ze is gewoon blij dat hij zoveel gelukkiger is! Maar als we even iets beter kijken naar hoeveel André erop vooruit is gegaan, begrijpen we beter hoe belangrijk deze dagelijkse interacties zijn. Ze zijn niet alleen belangrijk voor de sociale ontwikkeling en de taalontwikkeling, maar ook voor hoe kinderen zichzelf voelen en hoe ze een omgeving als een kinderdagverblijf ervaren. Maria volgde haar instinct bij het omgaan met André, maar in feite voldeed ze aan twee voorwaarden die de ontwikkeling van het leren communiceren en praten bevorderen:

- ♦ interactie en
- ♦ informatie.

Er is zo veel dat een kind over communicatie kan leren van een betrokken groepsleidster!

Interactie

Leren communiceren en praten gebeurt tijdens de dagelijkse interacties die kinderen hebben met hun verzorgers, en na een tijdje ook met hun leeftijdgenoten. Deze interacties moeten leuk zijn en vaak gebeuren, en ook een tijdje duren (hoe langer hoe beter). Het belangrijkste van alles is dat het kind actief deelneemt aan deze gesprekken – alleen door te communiceren met ervaren gesprekspartners kan hij er zelf één worden. Taal wordt alleen geleerd als er eerst interactie is, zoals bij André, van wie de interactie met Maria tijdens het spel van zand storten leuk was en lang duurde.

Informatie

Tijdens interacties is het nodig dat hun gesprekspartners kinderen informatie geven die te maken heeft met het onderwerp van gesprek. Deze informatie moet relevant zijn en aansluiten op het taalniveau van het kind, zodat hij het kan gebruiken om door te bouwen op wat hij al weet. Maria zei steeds het woord ‘zand’ toen zij en André emmertjes leeggooiden. Ze zei het iedere keer weer, eenvoudig en duidelijk. André hoorde het zo vaak terwijl hij iets met het zand aan het doen was, dat hij eruit op kon maken dat dit de naam was voor het spul dat hij in zijn emmertje deed en er weer uitgooide.

Maar alleen een woord kennen is voor een kind niet genoeg motivatie om het te gebruiken. Hij moet ook een reden hebben om het te gebruiken. In dit geval zei André ‘zah’ omdat hij echt wilde dat Maria met hem ging spelen. André’s gebruik van het woord ‘zand’ is een uitstekend voorbeeld van het feit dat de wens om iets met anderen te doen de beste motivatie is om te communiceren.

Zo werkt het leren van taal. Eerst moet er een positieve interactie zijn tussen een kind en een volwassene. Dan kan het kind de informatie die hij van de volwassene kreeg gebruiken om tijdens de interactie zijn taalvaardigheden te vergroten.

Maria creëerde voor André een ideale situatie om taal te leren. Daarbij gaven haar warmte en ontvankelijkheid hem de motivatie en het zelfvertrouwen dat hij nodig had om te communiceren met haar en anderen in zijn vreemde, nieuwe omgeving.

Zo'n omgeving hebben alle kinderen in hun eerste levensjaren nodig – een omgeving waarin ze gekoesterd worden en die hun de hele dag door kansen biedt voor positieve, leuke interacties.

Kinderen met taalachterstanden hebben dit soort kansen nog meer nodig.

Dit zijn de uitdagingen waarmee je als opvoeder van jonge kinderen te maken krijgt.